

FAMILJEVÅLD - OMFATTNING OCH ATTITYDER I FINLAND 1981 OCH 1985*

AV TEUVO PELTONIEMI

År 1981 företogs en omfattande survey-undersökning om familjevåldet i Finland och Sverige. I undersökningen frågades om familjevåldets omfattning samt attityder och reaktioner till familjevåld. Undersökningen har publicerats i Rättspolitiska forskningsinstitutets serie (Peltoniemi 1983c).

Vissa frågor från undersökningen upprepades hösten 1985 i Finland i samband med projektet om sexuella övergrepp mot barn. Frågorna rörde sig om familjevåldets 1) omfattning 2) sätt att reagera om man hör om familjevåld samt 3) attityder till barnaga.

Data

Data insamlades i Finlands Gallups normala omnibussintervju i september 1985. Man intervjuade 530 personer. Urvalet representerar Finlands befolkning över 15 år med undantag för ålänningar. Resultaten jämföras till tillämpliga del med 1981 undersökning i Finland och Sverige. Materialen är insamlade på jämförbara sätt (se Peltoniemi 1983c, 1984a).

Familjevåldets omfattning

Familjevåldets omfattning mättes med ett s.k. indirekt frågesätt. Frågan lydde: »Jag skall nu ställa några frågor om misshandel inom familjen. Med ordet misshandel menas att någon familjemedlem avsiktligt eller i upphetsat tillstånd fysiskt skadar en annan familjemedlem. Finns det någon familj, i ditt grannskap eller bland dina bekanta, i vilken någon familjemedlem blivit fysiskt misshandlad under de senaste 12 månaderna?«

Tabell 1. Omfattningen av fysiskt familjevåld i Finland 1981 och 1985 samt i Sverige 1981 enligt offer (%).

Offer	Finland		Sverige
	1981	1985	1981
Ingen	79	77	86
Maka eller sammanboende kvinna	9	14	7
Make eller sammanboende man	0	1	2
Tonåring	1	2	6
Barn	3	2	1
Mor eller far	0	2	1
N	530	508	494

Det tycks inte ha skett stora förändringar i familjevåldets omfattning. Antalet personer som inte kände till något familjevåldsfall år 1985 är två procentenheter mindre än 1981. Dock är nästan alla siffrorna från 1985 något större än den föregående gången. Antalet kvinnomisshandelsfall är fem procentenheter större än 1981. Endast barnmisshandeln har minskat med en procentenhet.

Förändringarna är knappast statistiskt signifikanta. De berättar huvudsakligen om att det är nu efter en grundlig debatt lättare att berätta om saken. Enligt en riksomfattande amerikansk undersökning har familjevåldet tydligt minskat i USA (Straus & Gelles 1986). Detta kan också vara den verkliga situationen i Finland men en exakt analys av förändringen i familjevåldets omfattning kan lyckas först efter flera mätninggångar (Peltoniemi 1983a, b, 1984b).

Reaktionerna inför familjevåld

Reaktionen på familjevåld analyserades med frågan: »Om du fick veta att någon i ditt grannskap har slagit sin maka eller make eller sammanboende, vad skulle du göra?»

Förändringarna i sättet att reagera är små. På grund av förändringstendensen kunde man tänka sig att reaktionströskeln har blivit lägre. Men även om tröskeln hade minskat har Finland inte nått den nivå Sverige låg på 1981. Skillnaderna är alltså jämt klara. År 1981 skulle tre fjärdedelar av svenskarna ha gjort någonting om de hörde om ett familjevåldsfall. Men ännu 1985 skulle endast 60% av finländare ha reagerat.

Tabell 2. Vad skulle man göra om man fick höra om ett familjevåldsfall? Finland 1981 och 1985 samt Sverige 1981 enligt kön (%).

	Män		Kvinnor			Alla			
	Finland 1981	Sverige 1985	Finland 1981	Sverige 1985	Finland 1981	Sverige 1985			
Skulle göra något	54	58	74	59	63	77	56	60	75
Skulle inte göra något	43	40	20	35	33	15	39	36	18
Tveksam, vet ej	3	2	5	6	4	8	5	4	6
Totalt %	100	100	99	100	100	100	100	100	100
N	242	243*	249*	286	265*	245*	530	508	494

*Vägt antal

Det har skett förändringar i reaktionssättet huvudsakligen endast i två svaralternativ. En anmälan till polisen är enligt den nya undersökningen allmännare än i den föregående undersökningen. Samtal med gärningsmannen har däremot minskat. 27% av hela befolkningen skulle anmäla familjevåldsfall till polisen (17% år 1981) och 23% skulle tala med gärningsmannen (31% år 1981). Dessa förändringar torde

tyda på att folk ser familjevåld mera som ett brott och en sådan händelse där myndigheterna bör ingripa. Finländarnas attityder till familjevåld har tidigare färgats av uppfattningen att familjevåld är sjukdom (Peltoniemi 1984b). Förhållandena i Finland är nu mera likartade än tidigare i Sverige och i de anglosaxiska länderna. Anmälan till polisen som ett möjligt reaktions sätt var enligt undersökningen allmänare i Finland år 1985 än i Sverige år 1981.

Tabell 3. Vad skulle man göra om man fick höra om ett familjevåldsfall? Åtgärder i Finland 1981 och 1985 samt i Sverige 1981 enligt kön (%).

	Män		Kvinnor			Alla			
	Finland 1981	Sverige 1985	Finland 1981	Sverige 1981	Sverige 1985	Finland 1981	Sverige 1985	Finland 1981	
Skulle själv prata med									
- gärningsmannen	39	29	22	25	18	34	31	23	29
- offret	13	12	22	25	25	25	20	19	24
- andra för att kunna besluta om vad som skall göras	14	14	17	19	16	13	17	15	15
Skulle anmäla fallet till									
- socialmyndigheterna	13	15	13	17	18	18	15	15	17
- polisen	21	31	25	14	24	9	17	27	16
Totalt %	100	101	9	100	101	99	100	99	101
Åtgärder	140	174	196	181	213	250	321	385	446

Det har hänt stora attitydförändringar mot barnaga under de senaste åren. Barnaga förbjuds genom lagstiftning i Sverige år 1979 och i Finland 1984. Lagstiftningen

Tabell 4. Finländarnas attityder till påståendet »barnaga är ett acceptabelt fostringsmedel åtminstone i undantagsfall« enligt kön (%).

	Män		Kvinnor		Alla	
	1981	1985	1981	1985	1981	1985
Stämmer helt och hållet	19	15	14	8	16	11
Stämmer ganska bra	33	37	30	27	31	32
Stämmer varken bra eller dåligt eller inget svar	12	12	7	10	9	11
Stämmer ganska dåligt	15	19	18	23	17	21
Stämmer inte alls	21	18	31	32	27	25
Totalt %	100	101	100	100	100	100
Med.	2.9	3.1	3.2	2.6	3.1	2.8
N	242	243*	286	265*	530	508

*Vägt antal

och debatten kring lagstiftningen tycks ha påverkat befolkningens attityder både i Finland och Sverige. Attityderna mot barnaga har blivit klart mera negativa i Sverige på 1960-talet och i Finland på 1970-talet (Korpilahti 1981, Peltoniemi 1983a).

Utvecklingen tycks ha fortsatt i samma riktning. År 1985 var 55% av kvinnor och 37% av män emot användningen av barnaga. År 1981 var 16% av finländarna av den åsikten att barnaga åtminstone i undantagsfall är ett acceptabelt uppfostringsmedel. Nu tänkte endast 11% likadant. Den största förändringen har skett bland kvinnor; 49% av kvinnorna var emot barnaga 1981, nu 55%.

Sammandrag

Jämförelsen mellan familjevåldssituationen år 1981 och 1985 visar inte några stora förändringar. De förändringar som skett i omfattningen är svåra att tolka men siffrornas svaga ökning torde anknyta till det att man diskuterar mera om familjevåld än tidigare och att det sökt hjälp oftare än tidigare. På en sådan tolkning pekar också det faktum att förändringarna har varit större på attitydsnivån. Familjevåld anses numera oftare vara ett brott och en sådan sak som polisen skall ta hand om. Man förhåller sig mera negativ till barnaga än tidigare. Detta gäller speciellt kvinnor.

Källförteckning:

Marja Korpilahti: Barnmisshandel i Finland och Sverige. Rättspolitiska forskningsinstitutet. Rapport 50/1981.

Teuvo Peltoniemi: Child abuse and physical punishment of children in Finland. Child Abuse and Neglect. Vol. 7(1):33-36, 1983a.

Teuvo Peltoniemi: Familjevåld - forskning och teorier. Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab. Vol. 70(1):1-18, 1983b.

Teuvo Peltoniemi: Familjevåld i Finland och Sverige - omfattning och attityder. Rättspolitiska forskningsinstitutet. Rapport 58/1983c.

Teuvo Peltoniemi: Inställningen till familjevåld i Finland och Sverige. Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab. Vol. 71(3):229-335, 1984a.

Teuvo Peltoniemi: Perheväkivalta. (Familjevåld) Otava 1984b.

Murray A. Strauss & Richard J. Gelles: Societal change and change in family violence from 1975 to 1985 as revealed by two national surveys. Journal of Marriage and the Family. Volume 48(August): 465-479, 1986.

Adresse: Pol. lic. Teuvo Peltoniemi
A-klinikstiftelsen
Helsingfors

*Artikeln baserar sig på ett föredrag som hölls vid den III Nordiska seminar om barnmisshandel i Sandefjord, Norge 24-27.9.1987.